

– בדוקא נקט להניח דם או אימורין, אבל חישוב להניח הבשר עד לאחר זמן אכילתו – לא פסל. וטעם הדבר, לפי שאין הנחת הבשר מעכבת את הכפרה, כל שהוא ראוי להאכל, הלכך אין מחשבתו נוגעת כלל לכפרת הקרבן, וכל מחשבה שאינה נוגעת לכפרה, אין אנו מחשיבים אותה כמעשה, כאילו הניח בפועל. נמצא שאין כאן שום פסול. אבל הנחת האימורין מעכבת את אכילת הבשר מצד הדין, כי כל עוד לא העלו את האימורין, אין הבשר נאכל. ואעפ"י שאין הקרבן נפסל בשל כך, מכל מקום יש כאן מחשבה בדבר המעכב את הכפרה, כי כשאין הבשר ראוי לאכילה – אין הבעלים מתכפרים (וכמו שכתבו התוס' בפסחים נט: ד"ה יכול). וכיון שהמחשבה היא בדבר הנוגע לכפרה ולריצוי הקרבן, סובר רבי יהודה שמחשבתו כמעשה וכאילו הניח האימורין בפועל ופסל את הבשר. [ויש מקום להוסיף אליבא דר' יהושע ש'אם אין בשר אין דם', כלומר אם נטמא או נפסל הבשר קודם זריקה – אין זורקים את הדם. וכיון שמחשבתו בדבר הנוגע לכפרה הריהי כמעשה, רואים אנו כאילו כבר עתה נפסל הבשר, קודם זריקה, ושוב נידון הדבר כמחשבה לפסול הקרבן].

טעם נוסף יש לומר, לפי מה שמבואר בגמרא שאין מחשבה פוסלת בדבר שאינו בידו אלא ביד אחרים שלא ישמעו לו, אף כאן כשמחשב על הנחת הבשר, לא ישמעו לו הבעלים או כהני המשמר להניחו. אבל הדם והאימורים נחשב בידו של הכהן המקריב לעשותו (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ב כט – בבאור דברי התוס' להלן והגרעק"א. וע' במה שהעיר על סברתו הנ"ל, גיסו הגר"י קוסובסקי, שם בח"ד צב, ג).

והנצי"ב (בחדושיו להלן סו. על תד"ה שיאכלוהו) כתב: כשחישוב להניח האימורין אכן לא פסל את הזבח אלא האימורים בלבד נפסלים, שלעולם דנים את מחשבתו כאילו נעשתה וכאילו הניח האימורין, שנאסר להקטירן, ואולם הקרבן כשר וכן מותר לאכול הבשר. ובמחשבת הינוח על הדם – כאילו הניח הדם ולא זרקו בזמנו, שנפסל הקרבן כולו. ואולם בתוס' (ד"ה שיאכלוהו) מפורש שפסולים. ובתוס' במנחות (יה. ד"ה גזירה) צדדו שמה לא פסל ר' יהודה במחשבת אימורין אלא מדרבנן, משום גזרה.

'או אימוריו' – האברים ששורפין אותם על גבי המזבח מן החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים, הם הנקראים 'אימורין' (לשון הרמב"ם – מעשה הקרבנות א, יח). ונקראו כן על שם היותם החלקים האמורים בתורה להקטירם (הקדמת הרמב"ם לסדר קדשים; וע' סוכה נה: 'אימורי הרגלים' – אמר רב חסדא: מה שאמור ברגלים; תפארת ישראל זכחים ב, ב אות כו. וכן מצינו במשנה בפסחים (עא:): 'אימורי ציבור' – פרש"י: קרבנות האמורים בציבור). והערך (מר' ב) כתב: למה נקראו החלבים 'אימורים' – שהן מורים ואדונים על כל האברים, ועולים על גבי המזבח לחלק אדון העולם.

ויש מי שפרש מלשון אמיר (ישעיה יז) – הענף הגבוה ביותר. כלומר החלק החשוב והגבוה בבהמה, וכמו לשון 'חלב' – החלק המובחר ביותר, כמו 'חלב הארץ' (עפ"י אמת ליעקב ריש שמיני).

דף לו

'לחמי תודה וחלות וריקים שבנזיר... תלמוד לומר קרבנו' – הן הניתן לכהן והן הנאכל לבעלים, בין בתודה בין בנזיר – הכל נאכל ליום ולילה. והוא הדין שלמי צבור ושירי מנחות – הכל בכלל קרבנו. שכל הקרבנות דינם להאכל יום ולילה, מלבד אותם שפרט בהם הכתוב אחרת (עפ"י משניות להלן פ"ה; רמב"ם מעשה הקרבנות י, ז).

‘וניפלוג נמי ר’ יהודה בכולהו... בשובר עצמות הפסח... לערב דמן בדם הפסולין... והניתנין בחוץ שנתנן בפנים? – קסבר רבי יהודה בעינן מקום שיהא משולש בדם בבשר ובאימורין’ – פירוש, אע”פ שלר’ יהודה כל מחשבה שהוא מחשב בדבר הפוסל – פוסלת, גזרת הכתוב היא במחשבת ‘חוץ למקומו’ שאם חישב למקום שאינו ‘משולש’, הגם שאילו היה עושה כן היה הקרבן פסול – אין מחשבתו זו פוסלת (עפ”י חזון איש ח,ה).

בספר אבי עזרי (פסוה”מ [רביעאה] ב,טז) תמה מאד על גדר דין זה. וצריך באור מה כוונתו בתמיהתו זו, הלא גזרת הכתוב היא. ונראה שהכוונה בקושיא לאידך גיסא; מכך שגילה הכתוב שאין מחשבת פסול ד’שלא במקומו’ פוסלת במקום שאינו משולש, הרי יש להוכיח מזה שאין סברת ‘מחשבה כמעשה’ סברא נכונה, שהרי מצינו שחשב על דבר הפוסל ולא פסל. ובסגנון זה אכן הקשה ב’קרבן אורה’ ע”ש.

‘שיאכלוהו ערלים ושיקריבוהו ערלים... לישנא אחרינא: כל כמיניה?!’ – וכיון שאין הדבר בידו, אין זו מחשבה הפוסלת. ואולם זהו דוקא בשאר מחשבות פסול שפוסלות לר’ יהודה מצד סברת מחשבה כמעשה, כאילו עשה כן כפי שחשב, הלכך כשאין בידו לקיים מחשבתו, אין מחשבתו נידונית כאילו עשה. אבל במחשבת פיגול, הלא פוסלת מגזרת הכתוב, ולכן פוסלת גם אם אין הדבר בידו. כן מבואר במה שאמרו לעיל (לא) בחישב שיאכלו כזית שני בני אדם. וכן אמרו להלן (בע”ב) שהמחשב שיאכלו טמאים למחר – הרי זה פיגול.

ולפי זה, זר השוחט שחשב בשחיטתו שהכהן יזרוק דמו חוץ לזמנו – הרי זה פיגול, הגם שאין זריקת הדם מסורה בידו.

[ואולם בשיטה מקובצת (מנחות ה) מובא בשם רבנו גרשום, שזר ששחט אין מחשבה פוסלת בו. ודבריו נראים סותרים לסוגיות ערוכות. אך יש לפרש שיטתו (אם אין שם שיבוש בלשון), שזר ששחט כיון שאינו ראוי לזרוק – אין מחשבתו על הזריקה חלה, ורק כשחישב על אכילת הבשר – פוסל. ‘ומכל מקום הוא דבר מחודש’. או שמא כוונתו כשמחשב הזר לזרוק בעצמו שלא בזמנו לא פסל, שכיון שאין זו זריקה כשרה, אין כאן מחשבת פיגול] (אחיעזר ח”ב כט,ה, ובכ”מ).

כדברים האלה צידד בשו”ת בית זבול (ח”א יז,ה). והביא שם לדייק מהרא”ה ומהמאירי כדברי רבנו גרשום. עיקר החילוק בין שאר מחשבות למחשבת חוץ לזמנו / מקומו, הפוסלת גם כשאינו בידו – כתבו גם כן הנצי”ב בחדושי, הח”ח ב’זבת תודה’ והחזו”א ח,ה.

(ע”ב) ‘חישב שיאכלוהו טמאים למחר – חייב. אמר רבא: תדע, דבשר לפני זריקה לא חזי, וכי מחשב ביה מיפסיל’ – נראה לפרש, המחשב בשחיטה לאכול למחר, כיון שהקרבן נפסל באותה מחשבה וטעון שריפה, נמצא שאינו עומד כלל לזריקה, והרי זה כמחשב לאכול קודם זריקה. ואעפ”כ נחשבת מחשבתו לפגול, אף אנו נאמר כשחישב שיאכלוהו טמאים למחר – מפגל. ודחו, שונה שם שקודם שנתפסה מחשבתו לפסול, הרי עומד הוא לזריקה, הלכך נידון כמחשב לאכול אחר זריקה (חזון איש זבחים ח,ו. וע”ע בשפת אמת).

‘ולא היא, התם זריק ומיחזי הכא לא מיחזי כלל’ – מה שאמרו ‘ולא היא’ לא לדחות הדברים מהלכה באו, אלא לדחות ההוכחה שהביא רבא. אבל דברי רב חסדא קיימים להלכה. [וסעד לדבר, שלא גרע מחישב על אכילת כלבים, שמפגל. ועתוס’] (עפ”י כסף משנה בבאור פסק הרמב”ם, הל’ פסולי המוקדשין יד,ט). כיו”ב ממש במימרא דרב חסדא בבשר פסח שלא הוצלה, פסק הרמב”ם כמותו, הגם שאמרו ‘ולא היא’, וכמו שפרש הכס”מ (פסוה”מ יח,יט).

ונראה שלפי המסקנא שמחשבת אכילת טמאים למחר – פיגול, הוא הדין אם חשב בפירוש שלא לזרוק הדם אלא לאכול הבשר לאחר זמנו ללא זריקה – הרי זה פיגול, כיון שמחשבת הינוח שלא לזרוק הדם – אינה פועלת שום פסול, הלכך אין כאן עירוב מחשבות ויש כאן מחשבת חוץ לזמנו, וכמבואר בדברי רבא שאכילת טמאים ואכילה קודם זריקה – שוים (חזון איש לקוטים א, י).

וכל זה אמור במחשבת אכילה [או הקטרה, כמש"כ הרמב"ם עפ"י התוספתא], מפני שאין אכילת טמאים פוסלת הקרבן. אבל במחשבת זריקה; אם חישב לזרוק זריקה שלא כדין חוץ לזמנו כגון שיזרוק טמא למחר, או אפילו חשב על זריקה שאינה פוסלת אך אינה מתרת הבשר באכילה, כגון שלא במקומו למ"ד 'כמקומו דמי' – אין כאן מחשבת פיגול לענין כרת, הגם שמחשבתו לעשות זריקה פסולה אינה פוסלת כלל ואין כאן עירוב מחשבות, מ"מ אין זו זריקה שנתפסת עליה מחשבת פיגול – כמבואר בגמרא לעיל כו.

*

וכי תזבחן זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחהו. ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף. ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה

ענין שלמים מורה שהאדם רשאי ליהנות מעולם הזה אם הוא עובד להשי"ת בכח הנאה זו, ולכך מזהיר בשלמים לרצונכם תזבחהו שיהא ברור לאדם שיש לו רצון אמת ולא תהא אכילתו אכילה גסה שאינה מוסיפה כח. ואולם בדברי תורה אינו כן, אלא אפילו אין לו חשק ורצון צריך לכוף עצמו לקיים מצות עסק התורה ולא ימתין לחשק ורצון [ועל זה נאמר (בקהלת יא) שומר רוח – לא יזרע, ורואה בעבים – לא יקצור אלא יעסוק בתורה אפילו אין 'רוח' ויזכה לאכול פירות ולקצור שכר אפילו רואה עבים סתר לו].

ביום זבחכם – רמז שטוב לו בעולם הזה כשהוא עושה מצוות ה'. וממחרת – לעתיד שיקבל שכר עליו. וביום השלישי פגול הוא – רמז ליום שעתיד הקב"ה לתת מאוצר חנם כמו שכתוב 'זחנותי את אשר אחון' ושם כל ישראל שוים ואין עבודת האדם בעולם הזה מגעת לשם, וכל האומר שעבודתו מגעת עד ל'יום השלישי' – פיגול הוא לא ירצה, אפילו זה שאפשר היה להיות רצוי, הפסיד (עפ"י בית יעקב קדושים).

דף לז

'התם חד קרא כוליה לגופיה...' – אבל בקרנות אין אומרים 'חד קרא לגופיה' אלא דורשים כל ה'קרנות' למנין – כי שם המנין הוא ענין אחד עם משמעות הכתוב עצמו, שבא לומר ליתן על הקרנות הלכך דורשים כל ה'קרנות' שבכתוב ליתן עליהם. משא"כ כאן שבאים לדרוש על מנין הדפנות בסוכה שזהו ענין אחר עם משמעות הכתוב 'בסוכות תשבו...' [שהרי אין דורשים מנין הישיבות בסוכה אלא מנין הדפנות], לכך הוצרך מקרא אחד לגוף מצות הישיבה בסוכה. [וכן בדרשת 'אלהים' (בסנהדרין ג:), הכתוב מדבר על עצם חיוב ההזדקקות לבית דין, ואנו דורשים מנין הדיינים שהוא ענין נוסף – הלכך האחד לא בא לדרשא אלא לגופו, שאין דורשים תחילות] (עפ"י הרמ"ה סנהדרין ד. והתוס' פרשו מעט באופן שונה ולכך הקשו מההיא דסנהדרין).

ובתורא"ש (שם) מובא שרק בפרשה אחת אמור הכלל 'אין דורשים תחילות', משא"כ ב'קרנות' שאנו

ד. בשר ואימורים של פרים הנשרפים; לדברי רבי שמעון (מג.) אין פיגול נוהג כלל בקרבנות שאינם נעשים על מזבח החיצון. לחכמים – יש תורת פיגול בהם, ודוקא כשחישב על האימורין, נתפגלו הם ונתפגל הבשר – כן אמר ר' אלעזר. אבל מחשבה על הבשר אינה מפגלת, שאין הבשר מן הנאכלים, לא לאכילת אדם ולא לאכילת מזבח.

ברמב"ם משמע שהאוכל מבשר חטאות הפנימיות שנתפגלו – אינו חייב כרת, מפני שאין להם מתירין. ודלא כרש"י (ע' רעק"א; רש"ש כאן ובמעילה ט. ואבי עזרי פסוה"מ יח.ח. והשמיט דין 'פיגל באימורין נתפגלו הפרים).

דף לו

נז. האם המחשבות דלהלן פוסלות את הזבח? ומה דינו של האוכל ממנו?

- א. חשב להניח הדם או האימורים למחר; להוציאם חוצה.
 - ב. חשב להניח הדם למחר ואח"כ חשב מחשבת פיגול.
 - ג. ליתן את הדם שלא במקומו הראוי, בזמנו; שלא בזמנו.
 - ד. שיאכלוהו או יקריבוהו ערלים או טמאים; חשב לערב את דמו בדם פסולים; חשב על הפסח לאכלו נא או לשבור בו עצם.
 - ה. שיאכלוהו טמאים חוץ לזמנו.
 - ו. להכניס הדם להיכל.
- א. שחטו על מנת להניח דמו או אימוריו למחר, או להוציאם לחוץ; רבי יהודה פוסל, שהמחשבה כמעשה. וחכמים מכשירים.

התוס' צדדו שמחשבת הוצאה אינה פוסלת לרבי יהודה אלא בדם ולא באימורים, שהרי אין הזבח נפסל בהוצאת האימורים לאחר עבודות הדם. ובמנחות (יה.) צדדו התוס' שמא מחשבת אימורין לר' יהודה לא פסלה אלא מדרבנן. והנצי"ב כתב שלא נפסלו אלא האימורים לבדם, והבשר ייאכל.

לדעת הכל אין חיוב כרת באכילתו.

ב. חשב מחשבת הינוח ואחר כך מחשבת פיגול; לדברי חכמים – הרי זה פיגול והאוכלו בכרת, שהרי לא נפסל במחשבה הקודמת. ורבי אבא אמר שגם רבי יהודה מודה לדבר, שנעשה 'פיגול'. ונדחו דבריו, שכיון שחשב מחשבת פסול אחרת, לא נקבע הפיגול במחשבת 'חוץ לזמנו'.

ג. חישב ליתן הדם על המזבח בזמנו, שלא במקומו; למ"ד שלא במקומו כמקומו דמי – כשר, למ"ד לאו כמקומו דמי – אמרו בגמרא שבדין היה לפסול לדעת ר' יהודה שסובר מחשבה כמעשה, אלא שר' יהודה עצמו סובר כמקומו דמי.

לחכמים, למ"ד לאו כמקומו דמי – פסול, כשאר מחשבת 'שלא במקומו' (עתוס' לעיל כו.). ויש סוברים שכשר מפני שאין מחשבת שלא במקומו אלא ב'מקום משולש' שדם ובשר ואימורין פוסלים בו (הר" יום טוב – בתוס' לעיל כט.).

חישב ליתן חוץ לזמנו שלא במקומו – פסול, ואין בו כרת לאוכלו. ולמאן דאמר 'שלא במקומו כמקומו

דמי' – אמרו (לעיל כז) שפסול רק לר' יהודה הפוסל במחשבת הניחה, אבל לדעת חכמים – כשר, שדבר אחר גרם לו להיאסר באכילה ולא מחשבת הפיגול.
כן נראית דעת הראב"ד להלכה (פסוה"מ טז, ו ע"ש בכס"מ).

ד. חשב שיאכלו או יקריבוהו טמאים; חשב לערב דמו בדם פסולים; לאכול הפסח נא או לשבור בו עצם – כשר. ואפילו לר' יהודה העושה מחשבה כמעשה, אין כאן מחשבת פסול לקרבן [ורבי יהודה לשיטתו שדם בדם לא בטל], או מחשבה בדבר התלוי בו ולא באחרים.

ה. חשב שיאכלוהו טמאים חוץ לזמנו; לדברי רבינא בר סלא הרי זו מחשבת פיגול והאוכלו בכרת. רבא אמר להוכיח כדבריו, ודחו הוכחתו.
ופסק הרמב"ם (יה, ט) שחייב. והוא הדין במחשב שיקטירו טמאים אימוריו חוץ לזמנו.

ו. חשב להכניס דמו להיכל; לחכמים כשר. ולרבי יהודה, מבואר בגמרא שתלוי הדבר במחלוקת תנאים בדעתו האם דם נפסל בכניסתו להיכל [גם אם לא נזרק על המזבח הפנימי], כי אז פוסל במחשבה זו (וגם עובר באזהרת לא תזבח... כל דבר רע. ערש"י ותוס'), אם לאו.
ומכל מקום אין חיוב 'כרת' לאוכלו.

נת. א. מה דינו של השוחט חטאת בדרום העזרה?

ב. מה דינו של טמא האוכל בשר הפסח שנזרק דמו ולא נצלה, או לחמי תודה שלא הורמו?

ג. מה דינו של האוכל אימורי קדשים קלים בטומאה?

א. השוחט את החטאת בדרום העזרה; מבואר בגמרא שנחלקו שני תנאים אליבא דר' יהודה האם עובר באזהרת לא תזבח... כל דבר רע ולוקה, או פטור (על דבר רע אתה מחייבו ולא אתה מחייבו על חטאת שנשחטה בדרום).

ב. רב חסדא בשם רב דימי בר חנינא אמר: בשר פסח שלא הוצלה ולחמי תודה שלא הורמו – חייבים עליהם כרת משום אכילת קדשים בטומאה, הגם שאינם ראויים כמות שהם לאכילה. רבא אמר להוכיח כדבריו, ודחו ההוכחה.
הרמב"ם פסק שחייבים (פסוה"מ יה, יט).

ג. האוכל אימורי קדשים קלים בטומאה – חייב כרת כאכילת בשר בטומאה (אשר לה) – לרבות אימורי קק"ל לטומאה. [בטומאת הגוף – דינו בכרת. ובטומאת בשר – בלאו פסחים כד:].

פרק רביעי; דף לז

נט. א. אלו קרבנות דינם בזריקה (בריחוק) מן הכלי על המזבח, אלו בשפיכה (מקרוב) ואלו במתן אצבע?

ב. הניתנים בזריקה שנתנם בשפיכה, או להפך – מה דינם?